

життєва ситуація, а включення в цю гру сприяє формуванню певних знань, умінь і навичок, необхідних для професійної і соціальної діяльності в майбутньому.

Свою ефективність у роботі з вихованцями доводить арт-терапія. Створення тематичних і спонтанних творчих робіт сприяє усвідомленню учнями своєї статевої ідентичності і неповторності. У процесі розгортання образотворчого сюжету можуть розкриватися глибокі внутрішні конфлікти, що знаходять свій вихід тільки в подібній символічній формі. За допомогою образів-символів задіюються глибинні світовідчуття та переживання індивіда.

Заняття закінчуються зворотним зв'язком від учнів, що дає можливість кожному одержати досвід розуміння своїх почуттів і переживань, схожості або різниці своїх переконань з іншими. Внаслідок цього виникає співпереживання, емоційний зв'язок, які сприяють особистісному самоствановленню, розвитку самосвідомості. Набуті таким чином знання не залишаються у свідомості учня на рівні пізнавальних утворень, а емоційно переживаються, чуттєво забарвлюються, набувають позитивного особистісного смислу. Крім того, такі форми роботи сприяють розвитку здібностей пізнавати інших людей, усвідомлювати їхню особистісну цінність та суспільну значущість.

Таким чином, виховання статевої культури у старшокласників шкіл-інтернатів відбувається через створення умов для досягнення мети і завдань виховання. У цьому цілеспрямованому педагогічному процесі особистість виступає і як мета виховання, і як суб'єкт діяльності.

Список використаної літератури

1. Березин С. В. Социальное сиротство: дети и родители: материалы к курсу “Педагогическая психология” / С. Березин, Ю. Евдокимова – Самара : Универс-групп, 2003. – 52 с.
2. Кравець В. П. Збереження репродуктивного здоров'я вихованців шкіл-інтернатів : Навчально-методичний посібник / В. Кравець, О. Кікінежді, О. Кізь. – Тернопіль : Навчальна книга “Богдан”, 2002. – 180 с.
3. Рибалка В. В. Методологічні питання наукової психології / В. Рибалка. – К. : Ніка-Центр, 2003. – 204 с.
4. Сучасні технології в освіті : реком. бібліогр. покажч. Ч. 2. Сучасні технології виховання / АПН України. ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського ; упоряд.: І. П. Моїсеєва, Л. О. Пономаренко. – К., 2006. – 196 с.

*А. Й. Кіяшук,
м. Хмельницький*

ФОРМУВАННЯ У СТАРШОКЛАСНИКІВ ПРОФЕСІЙНИХ УСТРЕМЛІНЬ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ОРІЄНТАЦІЇ

У статті обґрунтовано доцільність проведення наукового дослідження з визначення змісту, форм і методів формування у старшокласників професійних устремлінь у процесі професійної орієнтації.

Ключові слова: *зміст, форми та методи, професійні устремління, професійна орієнтація.*

Підвалини професійного самовизначення особистості формуються ще під час шкільного навчання, на яке суспільство покладає задачу підготувати дитину до

життєвого самовизначення та самореалізації, у тому числі в професійній сфері. Цей процес становить собою найважливішу складову розвитку особистості і обов'язкову умову її подальшої професіоналізації. При цьому формується ставлення особистості до себе як до суб'єкта майбутньої професійної діяльності, а результатом виступає її готовність до професійного самовизначення.

Окреслена проблема потребує перегляду підходів до її вирішення відповідно до реалій сьогодення. Суттєвим чинником такого стану речей є те, що загальноприйняті форми і засоби профорієнтаційної діяльності, які до цього часу застосовувалися у педагогічній практиці, застаріли і втратили свою ефективність. Тому на сьогодні актуальною виступає проблема формування у старшокласників професійних устремлінь у процесі професійної орієнтації.

Устремління розглядається як ієрархія потреб особистості та відповідних їм мотивів. Устремління – це властивість особистості, яка утворює генеральну динамічну тенденцію особистості. В устремліннях особистості, на думку С. Рубінштейна, має місце цікавий дуалізм, це, насамперед, питання про динамічні тенденції, котрі як мотиви визначають діяльність, самі ж, своєю чергою, визначаються її цілями і завданнями.

Психологічний аналіз потреб неминуче перетворюється на аналіз мотивів. Тут ми наражаємося на справжній опір: хіба не очевидно, що... людина діє тому, що вона хоче. Але суб'єктивні переживання, хотіння, бажання тощо не є мотивами, оскільки самі вони не здатні породити спрямовану діяльність, і тому головне психологічне питання полягає в тому, щоб зрозуміти, в чому полягає предмет цього хотіння, бажання чи пристрасті.

Одні мотиви спонукають до діяльності і тим самим надають їй особистісного смислу (смыслеутворювальні мотиви). Інші співіснують з ними, виконують роль спонукальних факторів (позитивних чи негативних) – іноді гостро емоційних, афективних, – позбавлені смыслеутворювальної функції (мотиви-стимули).

Однак смыслеутворювальні мотиви завжди займають вище ієрархічне місце. Як зазначав О. Леонтьєв, будучи провідними в житті особистості, для самого суб'єкта, вони можуть залишатися “за ширмою” з боку свідомості.

Мотиваційні утворення особистості – це і мотиви, і бажання, і прагнення, й інтереси, тобто всі утворення, які спонукають (спрямовують) людину до діяльності і можуть розглядатись як мотиви її поведінки. Мотивація особистості визначається потребами, цілями, рівнем домагань, ідеалами, умовами діяльності, світоглядом, переконаннями, спрямованістю особистості. Усі мотиваційні утворення впливають на визначення поведінки та рішень людини.

Різні мотиваційні утворення особистості об'єднуються у цілісну структуру – устремління особистості, що характеризуються ієрархічністю, наявністю домінуючих мотивів, які визначають вектори активності особистості (ставлення до дійсності, до інших людей, до самої себе як провідні спрямованості на предметну діяльність, на інших людей, на себе особисто). Ієрархія мотивів визначає послідовність дії тих чи інших мотивів та регулює напрям думок і вчинків особистості. Устремління визначають психологічний портрет особистості загалом. В устремліннях виявляються цілі, в ім'я яких діє особистість, мотиви, її суб'єктивні ставлення до навколишнього.

Устремління проявляються в найбільш стійких домінуючих мотивах і утворюють стрижень особистості.

Л. Божович розглядала устремління як системоутворювальну ознаку структури особистості. Цілісна структура особистості визначається передусім її устремліннями.

Основа устремлінь складається зі сформованої у процесі життя стійкої домінуючої системи мотивів, у якій провідні мотиви підпорядковують собі інші й визначають будову мотиваційної сфери людини. Ієрархічно впорядкована система мотивів забезпечує стійкість особистості.

Зміст устремлінь особистості зумовлює всі її особливості: інтереси, прагнення, риси характеру. Від устремлінь особистості залежні як комплекс властивих особистості рис, так і будова кожної з цих рис.

Кожний віковий період характеризується специфічною для нього констеляцією мотивів і особливим характером їхньої ієрархічної структури.

Розвиток особистості відбувається як послідовний перехід від елементарних, неусвідомлюваних або частково усвідомлюваних потреб, які безпосередньо мотивують поведінку на ранніх етапах онтогенезу, до відносно постійно домінуючих потреб, на основі яких утворюється стійка ієрархія мотивів і які виявляються через свідомо визначені цілі та наміри зрілої особистості.

Особистість можна схарактеризувати через її спрямованість. Устремління охоплюють як джерела активності особистості, так і цілі, на які вона орієнтована. О. Леонт'єв, характеризуючи особистість, зазначав, що структура особистості становить собою відносно стійку конфігурацію головних всередині себе ієрархізованих мотиваційних ліній. Мотиваційна сфера особистості завжди багатогранна, як і об'єктивна система аксіологічних понять.

Можна узагальнити певні принципові моменти розуміння устремлінь особистості через взаємодію таких видів спрямованості:

1. Діяльнісна (спрямованість на діяльність) – цей тип спрямованості відображає домінування мотивів, пов'язаних з діяльністю. Спрямованість впливає на функціонування та розвиток психічних процесів. Вона є інтегративною силою всієї психічної діяльності.

2. Соціальна (спрямованість на взаємодію) – цей тип спрямованості визначає стосунки людини з іншими. Розвиток відносин визначається тим, наскільки вони сприяють або перешкоджають реалізації спрямованості особистості.

3. Особиста (спрямованість на себе) – формуючи своє ставлення до людей, особистість починає усвідомлювати себе, і це розвиває її самосвідомість; тобто спрямованість мірою свого формування впливає на розвиток свідомості. Розвиток самосвідомості – це також ознака спрямованості особистості.

Самосвідомість дає змогу осмислити свої дії, почуття, думки, мотиви поведінки, своє місце в суспільстві. Її об'єктом є сама особистість. У ній вона постає і як суб'єкт, і як об'єкт пізнання. Завдяки їй людина усвідомлює себе як індивідуальну реальність, відокремлену від природи та інших людей. Через самопізнання людина здобуває певні знання про себе. Спочатку вони постають як ситуативні образи власного Я, які виникають у конкретних умовах діяльності.

Зазначимо, що вивчення професійної самооцінки вже не одне десятиріччя

перебуває в центрі уваги вітчизняних та зарубіжних дослідників. Зокрема, теоретико-методологічне обґрунтування поняття професійної самооцінки здійснено в працях Б. Ананьєва, І. Беха, Л. Божович, А. Брушлінського, Л. Виготського, Г. Костюка, О. Леонтєва, В. Мерліна, В. Мясичева, С. Рубінштейна, Є. Старовойтенка, К. Платонова. Вітчизняними дослідниками доведено, що професійні домагання та їх самооцінка є складовими структури самосвідомості особистості, яку репрезентує “образ Я” соціального, життєвого та професійного самовизначення суб’єкта.

Професійна самооцінка особистості розглядається також у працях Г. Ассаджолі, Е. Ериксона, А. Маслоу, Р. Мея, Ж. Піаже, К. Роджерса, Г. Олпорта, В. Франкла. Представники гуманістичного напрямку розвитку особистості розглядають означену складову структури особистості в площині виявлення вікових особливостей становлення “Я-концепції” професійного розвитку особистості.

Сучасними дослідниками проблем шкільної профорієнтації (Д. Закатнов, С. Крягжде, В. Маркіна, О. Мельник, Є. Павлютенков, К. Платонов, М. Пряжніков, В. Сидоренко, В. Синявський, М. Тименко, Б. Федоришин, С. Чистякова, М. Янцур) професійні домагання учнівської молоді розглядаються в безпосередньому взаємозв’язку з внутрішніми механізмами (самопізнання, самооцінка, самовдосконалення) активізації професійного самовизначення особистості і досліджуються у площині побудови програми входження молодшої людини в певне професійне середовище.

Незважаючи на ретельне вивчення зазначеної проблеми, професійні устремління особистості випускника загальноосвітньої школи не були об’єктом спеціальних досліджень вітчизняних і зарубіжних вчених. Поза увагою науковців залишилися питання впливу формування професійних устремлінь старшокласника на становлення у нього “Я-концепції” професійного самовизначення, її адекватної самооцінки в умовах соціально-економічної кризи суспільства. Крім того згадана проблема не розглядалася сучасними вченими в умовах запровадження профільного навчання в старшій школі.

Відтак, актуальність цієї проблеми, недостатній рівень розробленості її концептуального і прикладного аспектів у межах теорії і методики виховання зумовлюють продовження наукових розвідок у напрямі визначення змісту, форм і методів формування у старшокласників професійних устремлінь в процесі професійної орієнтації.

*Г. А. Коломоєць, А. А. Ребрина,
м. Київ*

ПЕРША ВСЕУКРАЇНСЬКА УЧНІВСЬКА ОЛІМПІАДА З ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ

У статті показано актуальність та необхідність проведення I Всеукраїнської учнівської олімпіади з фізичної культури і спорту. Визначено фізичні вправи основних розділів (варіативних модулів) навчальної програми з предмета “Фізична культура” в загальноосвітніх навчальних закладах для проведення практичної частини Всеукраїнської олімпіади.